

TEKSTOLOŠKA NAPOMENA

Prvi od dvaju svezaka izabranih djela Marina Držića u ovoj ediciji donosi tekstove prema nedavno otkrivenim prvotiscima u milanskoj nacionalnoj knjižici iz 1551. godine.¹ Riječ je o dvjema knjigama, od kojih prva ima 29 listova i nosi naslov *Pjesni Marina Držića ujedno stavljene s mnogim družim lijepim stvarmi*, a sadržava svojevrсну uvodnu autorovu besjedu *Marin Držić svojim prijateljem*, 20 ljubavnih pjesama pod skupnim naslovom *Pjesni ljuvene Marina Držića*, nekoliko prigodnica i poslanica (*U smrt od Fjore Martinove Šumičić, Epitaphio, Svitlomu i vridnomu vlastelinu Sabu Nikulinovu Marin Držić*), dva prologa napisana za različite izvedbe (*Tužba Ljubmira od komedije Tirene, Prolog drugi komedije prikazane u Držić na piru*) te komedije (*Pripovijes kako se Venere božica užeže u ljubav lijepoga Adona u komediju stavljena, Novela od Stanca*); druga pak knjiga ima 34 lista i nosi naslov *Tirena, komedija Marina Držića prikazana u Dubrovniku godišta 1548, u kojoj ulazi boj na način od moreške i tanac na način pastirski*. Poznato je da su knjige bile tiskane kod dvojice različitih venecijanskih tiskara;² prvu potpisuje tiskar Niccolò Bascarini, a drugu Andrea Arrivabene.

Tekstove političkih pisama koja je objavio Frano Čale u *Djelima* tiskanima 1979. u ediciji Sveučilišna naklada Liber preuzeli smo iz toga izdanja. Tekst pisma *Izjava u parnici braće Primovića*, koje je u Čalinoj redakciji nepotpuno, ovdje se donosi u cijelosti, u prijevodu Smiljke Malinar. K tome, u ovom je

¹ Presliku tih dviju knjižica ustupio nam je Ennio Stipčević koji je ujedno zaslužan za njihovo otkrivanje u Biblioteci Nazionale Braidense u Milanu, na čemu još jednom zahvaljujemo. Preslik tih izdanja objavila je Školska knjiga 2008. godine.

² Usp. tekst Ennija Stipčevića *Otkrivena prva izdanja Držićevih djela u Milanu*. – "Forum", br. 10. – 12.; str. 1057 – 1061.; Zagreb, 2007.

izdanju političkim pismima uvrštenima u Čalino izdanje pridruženo i dosad nepoznato Držićevo urotničko pismo pronađeno u Archivio di Stato di Firenze. Tekst toga pisma donosimo prema prvoj tiskanoj inačici u “Analima Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku” (svezak XLV., Zagreb, 2007., tekst pisma na talijanskom jeziku, str. 10. – 12. i prijevod pisma Smiljke Malinar, str. 13. – 15.).

Pronalazak dvaju prvotisaka dogodio se godinu dana prije 500. obljetnice Držićeva rođenja. Gotovo pet stoljeća skrivene očima hrvatske javnosti te dvije knjige tiskane za autorova života danas nisu samo postale nezaobilaznim i “pouzdanim” svjedokom Držićeva jezika, nego su nas natjerale da promislimo je li tu prići kraj. Možemo li isključiti mogućnost da će u nekoj bližoj ili daljoj budućnosti iskrsnuti još takvih otkrića koja će baciti novo svjetlo na Držićevu bio-bibliografiju ili ponuditi poznate Držićeve tekstove u ponešto izmijenjenom obliku? Hoće li nas možda iznenaditi Držićev rukopis prema kojemu je priređeno nedavno pronađeno izdanje? Tko je nadzirao tiskanje izdanja iz 1551., Držić ili netko drugi? Itd., itd.

Na samom početku treba istaknuti kako naše čitanje nije zamišljeno kao kritičko; ono je prilagođeno profilu biblioteke. U tom smislu iako se ova transkripcija prvotisaka naslanja na Rešetarovo kritičko čitanje, odnosno drugo izdanje Držićevih djela u sedmoj knjizi Starih pisaca hrvatskih, ona, naravno, nema aparat kakav pronalazimo u spomenutoj redakciji. No kako Rešetar pri svojem čitanju nije imao prvotisak iz 1551., za koji je vjerovao da se nije sačuvao ni jedan jedini primjerak³,

³ “Sigurno je bilo još jedno izdanje koje je priredio sam pjesnik g. 1551. (isp. *Grada* 9, 44 – 45), a to zato, što se je bar *Tirena* mnogo prepisivala, pa se on bojao ‘da bi ostala... razbijena i razdrta, da joj se ne bi znao početak ni svrha’ (v. str. 67), a regbi da je izdana od družine koja je *Tirenu* predstavljala na piru Vlaha Držića. Od toga izdanja na žalost nije nam se sačuvao ni jedan egzemplar; ali, kako su se priređivala nova izdanja naših pisaca prije našega vremena, možemo slobodno uzeti da – osim eventualno novog predgovora ili nove posvete (a katkada je, uz natpisni list, samo predgovor ili posveta bilo novo u ‘novom’ izdanju, dok su se inače uzimali za tekst neraspacani egzemplari staroga izdanja), – možemo dakle slobodno uzeti da među tim prvim izdanjem i drugim od g. 1607 nije bilo znatnijih razlika, a to nam potvrđuje što ih nema ni među oba izdanja od g. 1607 i 1630.” – *Uvod. – Djela Marina Držića*. [Drugo izdanje s dvije table priredio Milan Rešetar.] Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti. Zagreb, 1930. Str. XIX.

nego izdanje iz 1607. za *Pjesni ljuvene, Tirenu, Venere* i *Novelu od Stanca*, u ovom su izdanju vidljive određene razlike u odnosu na njegovo čitanje. One su dakle ponajprije uvjetovane činjenicom da je ovdje tekst uspostavljen prema predlošcima iz 1551. Tako su u ovom izdanju razdvojene 10. i 11. pjesma koje je Rešetar u svojoj redakciji donio sastavljeno kao jednu pjesmu. Iz predloška iz 1551. vidljivo je da je riječ o dvjema pjesmama, kako je već utvrdio Petrović metričkom analizom,⁴ a Čale naknadno u svojim izdanjima kanconijera usvojio. Ovdje nema pjesme koju Rešetar na 28. stranici donosi kao 27. pjesmu autorova kanconijera u Starim piscima hrvatskim⁵ jer je nema ni u predlošku iz 1551. Ispred *Tirene* u ovom se izdanju nalazi samo Držićeva posveta Mari Makuli Puciću, kao što je i u prvotisku. Iz Rešetarova izdanja nije preuzet kritički aparat, ali su preuzete rekonstrukcije u uglatim zgradama: brojeva pjesama u kanconijeru te osoba na početku *Venere* i *Novele od Stanca*, što je u skladu s načelima biblioteke. Treba napomenuti da je popis osoba za *Tirenu* donesen prema prvotisku i da se on ne preklapa u cijelosti s popisom u Rešetarovu i Čalinu izdanju.

Treba također reći da su ovdje *Tužba Ljubmira od komedije Tirene* i *Prolog drugi komedije prikazane u Držić na piru* smješteni odmah iza *Pjesni ljuvenih*, baš kao i u predlošku iz 1551. Priklonili smo se ponovno originalu, iako smo svjesni da bi se mogli pronaći argumenti i za ponešto drukčiji redosljed. Već je Rešetar⁶ istaknuo da ti tekstovi ne pripadaju među *Pjesni ljuvene*, ali ih je ipak u ediciji Stari pisci hrvatski objavio na samom njihovom kraju kao 25. i 26. pjesmu (str. 20

⁴ Usp. bilješku 8. u tekstu Svetozara Petrovića *Umeci petrarkističke lirike u komedijama Marina Držića*. – “Umjetnost riječi”, br. 1., str. 8.; Zagreb, 1967. Isto u zborniku *Putovima kanonizacije* objavljenom 2008. Str. 345.

⁵ Rešetar je prema jednom Ferićevu rukopisu donosi najprije u *Sitnim prilozima* devete knjige “Građe za povijest književnosti hrvatske”, str. 64.; Zagreb, 1920.

⁶ “D. je dao natpis *Pjesni ljuvene*, ali nijesu baš sve ‘ljuvene’; prije svega ne spada k njima br. 25 ‘Tužba Ljubmira od komedije Tirene’, ni br. 26 ‘Prolog drugi’ *Tirene*, pa zato poslije br. 24 ima u Držićevu izdanju riječ ‘Svrha.’” Str. LXXVI.

– 28). Drukčiji raspored tih tekstova⁷ zabilježen je, koliko nam je poznato, samo u Kukuljevićevu izdanju naslovljenom *Cvêtje Pêsnikah Ilirskih sabrao Ivan Kukuljević Sakcinski 1840*. U tom je izdanju *Tužba Ljubmira* smještena na kraj *Tirene*, a *Prolog drugi* uopće nije uvršten.

U transkripciji su uklonjene uočene slovne pogrješke, koje nismo izdvojeno označavali. U uglatim se zagradaama donose nečitki ili ispušteni dijelovi riječi. Grafijski uspostavljena opreka u predlošcima između slivenoga i neslivenoga izgovora (*lj, nj* – *l'j, n'j*) dosljedno je provedena. Dok se u Rešetarovoj redakciji nalaze Akademijini jednoslovi *l, n* i *g*, ovdje se na njihovom mjestu nalaze današnji dvoslovi *lj, nj* i *dž*. Razlike između ove i Rešetarove redakcije mogu se uočiti i u okviru pravopisa (velikoga i maloga slova, interpunkcije, sastavljenoga i rastavljenoga pisanja priloga). Na mjestu praslavenskoga *jata* u jekavskim je primjerima u izvorniku pisan dvoslov *ie*, koji je, u skladu sa suvremenim pravopisom, u transkripciji zamijenjen slijedom *ije* u dugom slogu, te slijedom *je* u kratkom. Slovom *z* Držić bilježi glas /z/ gdje ga ima dubrovački govor (*dzora, jedzero*). On je ovdje transkribiran dvoslovom *dz*. Slogotvorno /ř/ pisano je s popratnim samoglasnikom (tj. *ar*), što je u transkripciji preneseno kao *r*. Na mjestima na kojima su, najčešće zbog potreba stiha, u izvorniku elidirani glasovi /i/ i /j/ uveden je izostavnik. Nadslovcima su stavljeni samo u onim slučajevima gdje je to bilo nužno za razumijevanje teksta, npr. u stegnutim oblicima. Jednačenje po zvučnosti, jednačenje po mjestu tvorbe, redukcije i dr. preneseni su bez promjene, jer nije uvijek jasno je li riječ o jezičnim ili pravopisnim rješenjima.

M. H. i I. Ž.

⁷ Usporedi o tome Rešetarov opis toga izdanja na str. XXV. – XXVII. – *Djela Marina Držića*. [Drugo izdanje s dvije table priredio Milan Rešetar.] Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti. Zagreb, 1930.